

в) особистісні якості, необхідні для досягнення успіху і створення власного професійного іміджу: переконання, оптимізм, об'єктивність, самодисципліна, наполегливість, гностичні вміння (гнучкість мислення, креативність, здатність до синтезу, узагальнення, оперативність паняті, організаторські здібності, мобільність.

Висновки. Проаналізувавши теоретичні аспекти, які визначають сутність іміджу, ми можемо стверджувати, що це поняття за формою і змістом є досить складним, багатограним, таким, що вимагає обережного відношення.

Недостатня вивченість цього явища підтверджує необхідність вивчення проблеми формування іміджу в майбутніх вчителів початкових класів.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади [навч.-метод. посіб.] / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. В.Т.Бусел та ін.]. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
3. Мак Джініс Мистецтво мотивації як досягти вершин / О. Гладкий. – Львів: Свічадо, 2009. – 172 с.
4. Ортікова Н.В. Конкурентоздатний психолог – успішний психолог /Н.В.Ортікова // Успішність особистості: потенціал та обмеження: матеріали Міжнародної наук. практ. конф., (Київ, 18 березня 2010 р.) НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ. – 2010. – С. 196.
5. Психология. Словарь /Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г.Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990.
6. Психология. Словарь /Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г.Ярошевского. – Ростов н/Д., 1998. – 340 с.
7. Социологический энциклопедический словарь/[Г.В.Осипов]. – М.: ИНФРА – М – НОРМА, 1999. – 324 с.
8. Краткий политический словарь / [Л.А.Оникова и др.]. – М.: Политиздат, 1989. – 623 с.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2010 р.

С. Г. Коваленко

*пошукач каф. психології та педагогічних технологій,
Криворізький ДПУ*

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ З РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ ПІДЛІТКІВ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

У статті висвітлюється актуальність проблеми розвитку естетичної оцінки підлітків сільської місцевості, подається структура естетичної оцінки і дидактичні умови використання комп'ютерної технології навчання естетичній оцінці її формування.

Ключові слова: структура естетичної оцінки, естетичний смак, естетична

свідомість, комп'ютерна технологія навчання естетичного сприйняття.

В статье рассматриваются актуальные проблемы развития эстетической оценки подростков сельской местности, представляется структура эстетической оценки и дидактические условия использования компьютерной технологии обучения эстетическому вкусу.

Ключевые слова: структура эстетической оценки, эстетический вкус, эстетическое сознание, компьютерная технология обучения эстетического вкуса.

The issues of the day of development of aesthetic estimation of teenagers of rural locality are examined in the article, providing analysis of crisis position of problem of teaching of teenagers of rural locality to aesthetic taste, a structure of aesthetic estimation and didactic condition of the use is computer technology of teaching aesthetic taste.

Keywords: structure of aesthetic estimation, aesthetic taste, aesthetic consciousness, computer technology of teaching of aesthetic taste.

Після соціально-економічних змін в порівнянні з радянським періодом, сьогодні надто повільно з'являються дослідження в галузі розвитку естетичної культури підростаючого покоління. Це пояснюється багатьма причинами, але найбільш означеною, за нашим переконанням, є поступове й вдумливе вивчення найбільш впливових фактів формування естетичної свідомості в умовах сучасної дійсності.

З огляду на зазначене особливої уваги набуває актуальність у визначенні дидактичних умов застосування комп'ютерних технологій з формування естетичної оцінки підлітків сільської місцевості.

Мета статті – визначити дидактичні умови застосування комп'ютерної технології з формування естетичної оцінки підлітків сільської місцевості.

Аналіз актуальних досліджень. Доцільність використання комп'ютерних технологій з розвитку естетичної оцінки підлітків сільської місцевості обумовлюється стратегічними завданнями, визначеними в національній доктрині розвитку освіти України XXI століття, законами України «Про загальну середню освіту», «Про освіту» та іншими державними документами. Президент Національної академії педагогічних наук В.Г.Кремень не одноразово наголошував, що нова ера електронного інтелекту й Інтернету сприятиме розвитку талановитої особистості й «змінюється час, змінюються уявлення, змінюється людина» [3].

У педагогічній та ряді суміжних наук – філософії, психології, соціології, ставиться питання не тільки про підвищення рівня культури підростаючого покоління сільської місцевості, але й про пошук засобів удосконалення розвитку підростаючого покоління у різноманітних формах їх життєдіяльності. Так, В. Й. Бочелок, В.В.Бочелок у роботі «Дозвіллезнавство» порушують питання застосування Інтернету як засобу розвитку емоційного інтелекту сільської молоді, розкривають психологічні аспекти виникнення ворожості, безкультур'я, пияцтва серед підлітків [2].

Про значимість дидактичних умов як засобу свідомості школярів доведено в багатьох роботах вітчизняних і зарубіжних педагогів (Ю.К.Бабанський, В.П. Безпалько, В.К.Буряк, В.М.Галузінський, М.Б.Євтух та ін.). Психологічні аспекти дидактики представлені в роботах П.Я.Гальперіна, Н.Ф.Тализіної, В. Я. Ляудис, О.Г.Балла, С.Д.Масименко, С.Д.Беха. Педагогічні технології застосування комп'ютерних програм розкриті в роботах Є.Г. Азімова, В.П. Волинської, Н.І. Гез, Н.Д. Гребенюк та ін. Теоретичні положення з питань моральної значущості мистецтва дозволили виявити ефективність формування структурованої, психологічно здорової особистості (Т. Г. Аболін, Л. Т. Левчук, І. Ф. Лосев, В. І. Панченко, О. І. Фортовій, С. В. Шинкаренко та ін.)

Збагачує уявлення про перспективи застосування комп'ютерних технологій емпіричні дослідження Т.Й. Рейзенкінд, Б.А.Бриліна, М.Л.Брусиловського, Н.П. Мироської та ін.

Теоретичний аналіз дозволяє визначити, що проблема формування естетичної оцінки є актуальною, проте недостатньо дослідженою в аспекті естетичного розвитку підлітків сільської місцевості та не розробленістю дидактичних умов застосування комп'ютерних технологій в цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Життєдіяльність підлітка, як і дорослої людини, що проживає в умовах соціокультурної трансформації, вимагає переосмислення оточуючих його цінностей, які сформувалися в період трансформації соціокультурної сфери українців. Згідно соціологічних досліджень виявлені суттєві недоліки в повноцінному доступу до найкращих духовно збагачених творів мистецтва. Так, за результатами аналізу соціологів В.А.Головенько й О.О.Яременко встановлено, що загострення соціально – економічних ситуації стало причиною занепаду не тільки виробничої сфери, а й освітньої та культурної. Особливо, за їх показниками, це відноситься до жителів сільської місцевості. Про це свідчать збільшення майже вдвічі аморальної й безкультурної поведінки серед підростаючого покоління. Автори приводять статистичні данні про зростання пияцтва та крадіжок.

Зрештою, якщо розглядати умови формування дітей в сім'ї, то і в цій площині визначаються суттєві проблеми: збільшилася кількість розлучень сімейних пар, «процвітає культура» брутальних стосунків між батьками та дітьми [5].

Як відомо, формування естетичної оцінки передбачає підготовленість психіки дитини до сприйняття прекрасного. З цього приводу Л. Г. Коваль, розглядаючи особливості формування естетичної свідомості, доводить на експериментальному матеріалі, що процес відображення з естетичної точки зору потребує « опори на закони гармонії як об'єктивного явища».»Цей закон підкоряється діяльності, результатом якого стає культурна особистість, здібна естетично мислити» [8].

Сьогодні реалі життя сільської родини перебуває на перехресті

економічного й культурологічного хаосу. Так, за даними Інституту статистики України на 2009р. прожитковий мінімум на одну людину був з 1 листопада у розмірі 744 грн., у той час як у 57% сімей сільської місцевості середньодушові грошові доходи становили від 160 до 480 грн. на місяць [1].

Суттєво цей стан не змінився й на початку 2010 року. Погіршення добробуту сільських жителів, тісно пов'язані й негативні процеси, що розвиваються в соціально-культурній сфері: хронічна недостатність коштів сільських районів не дозволяє забезпечувати норми культурного проведення різноманітних свят, вихідних днів для молоді.

Враховуючи вище представлені проблеми з літературних джерел та враховуючи власний досвід спостереження, спілкування та взаємодії з підлітками сільських ЗОШ, нами було проведене цілеспрямоване дослідження по визначенню їх рівня сформованості естетичної оцінки в учнів 7-9 класів Дніпропетровської області протягом двох років (2008-2010).

Мета констатувального експерименту полягала у визначенні найбільш відповідних дидактичних засобів, які позитивно будуть сприяти розвитку естетичної оцінки підлітків сільської місцевості. Пошуки були спрямовані на можливість застосування комп'ютерної технології як суттєвого дидактичного засобу.

Загально прийнято вважати підлітковий вік від 11-12 до 15-ти років, що відповідає середньому шкільному віку і є «перехідним», оскільки на цьому етапі відбувається засвоєння нових соціальних ролей, які вже не збігаються з дитячими. Починаючи з підліткового віку, самовизначення й рефлексія свого «Я» є головним моментом розвитку психіки [6]. Самовизначення «Ким бути?», «Яким бути?» постає й перед сучасним підлітком, життя якого наповнене соціально – економічною та політичною нестабільністю, падінням духовних, моральних норм, всездозволеністю вподобань.

Враховуючи психологічні особливості підлітків сільської місцевості (СМ), ми врахували ті протиріччя й внутрішні конфлікти, які ставали спонукальними – це внутрішня самооцінка й самовизначення, що чітко представлені в епігенетичній концепції Е. Еріксона. [16] Він доводить, що підлітковий вік посідає центральне місце в соціалізації людини; далі зазначає, що в період підліткового дозрівання відбувається вирішення базових завдань, які впливають не тільки на розвиток почуття рольової ідентичності, а й на досвід, що накопичений на попередніх етапах становлення. Цей синтез є базою для подальшого розвитку особистості дорослої людини, але утворення цього синтезу відбувається стрибкоподібно, кризове й соціально обумовлено.

Характерною особливістю життєдіяльності підлітків сільської місцевості є активна господарча праця. За якістю виконання ця робота сприймається як праця дорослої людини. Психологічно підліток сприймає себе активним членом сімейного господарства, яке дає фактичний, а не штучний результат, – це продукти харчування, що стають джерелом

сімейного бюджету. Йому не потрібно як підлітку міста « відірватись » від дитинства. Його вже давно сприймають дорослим. Саме в цьому аспекті підліток асимілює й дорослий спосіб проведення дозвілля, яке за своїм змістом не відповідає нормам естетичного функціонування підлітка.

Співвідношення між суб'єктивним і об'єктивним у життєдіяльності підлітка, який вже відчуває себе дорослим, можна спостерігати й у структурі його художніх смаків. Так, за нашими результатами з 2008 по 2009 рр. збільшилася кількість підлітків на 14,78% (139 учнів Софіївського й Широківського районів), які зробили татуювання, агресивні за змістом, на своєму тілі. Намагання висловити себе позначилося в тату у вигляді символів – це, кинджал, автомат, скорпіон; так і в брутальних виразах « Не забуду ворога свого », і т.п. Звертає на себе увагу й збільшення тату в підлітків жіночої статі в порівнянні з чоловічою більш як на 19%.

Враховуючи вище зазначене, у процесі моделювання дидактичних умов формування естетичної оцінки підлітків сільської місцевості (СМ), ми вважали за необхідне визначити найважливіші змістовні компоненти цієї властивості. Узагальнення теоретичного матеріалу та спираючись на методологічні положення про діалогічний підхід і рефлексивне спілкування в розвитку особистості, визначальними компонентами ми визначили;

1) єдність чуттєвого компоненту (далі він представлений як естетичні переживання);

2) асоціативне сприйняття музичних творів, які будуть розвивати уявлення про духовний світ людини, її свободу, смисл життя.

3) безперервна інтенція бажань, намагань пізнати нове як вияв естетичних інтересів.

Безумовно, всі зазначені компоненти тісно пов'язані між собою, проте їх самостійне існування добре простежується й це надає можливість не тільки моделювати зміст дидактичних умов, але й систематично відстежувати процес їх формування. Звідси кожний зазначений компонент був виділений нами як окремо існуючий і як такий, який можна виявляти в процесі педагогічного діагностування.

Для більш змістовного наповнення синкретичної єдності виділених нами компонентів, ми використали теоретичні положення про сутність естетичної свідомості, що дозволяє нам розглядати процес розвитку естетичної оцінки як єдність між чуттєвим і раціональним пізнанням. Виступаючи проміжною ланкою музичні уподобання та смак забезпечує стійкість естетичного відношення до себе та інших.

Схематично модель представлена на рис. 1.

Структура естетичної оцінки підлітка є складним ієрархічним утворенням естетичної свідомості, яка складається з системи рівноправних й компонентів синкретично пов'язаних між собою. Естетична оцінка формується як вияв відношення особистості до змісту музичного твору в

чуттєвих показниках. Найменш розвинене відношення визначається висловами «подобається» – « не подобається», більш вищий рівень передбачає змістовне пояснення танцювальної музики як «блискуча, ігрова музика», в той час як низький рівень естетичної оцінки не здатний визначити ці ознаки.

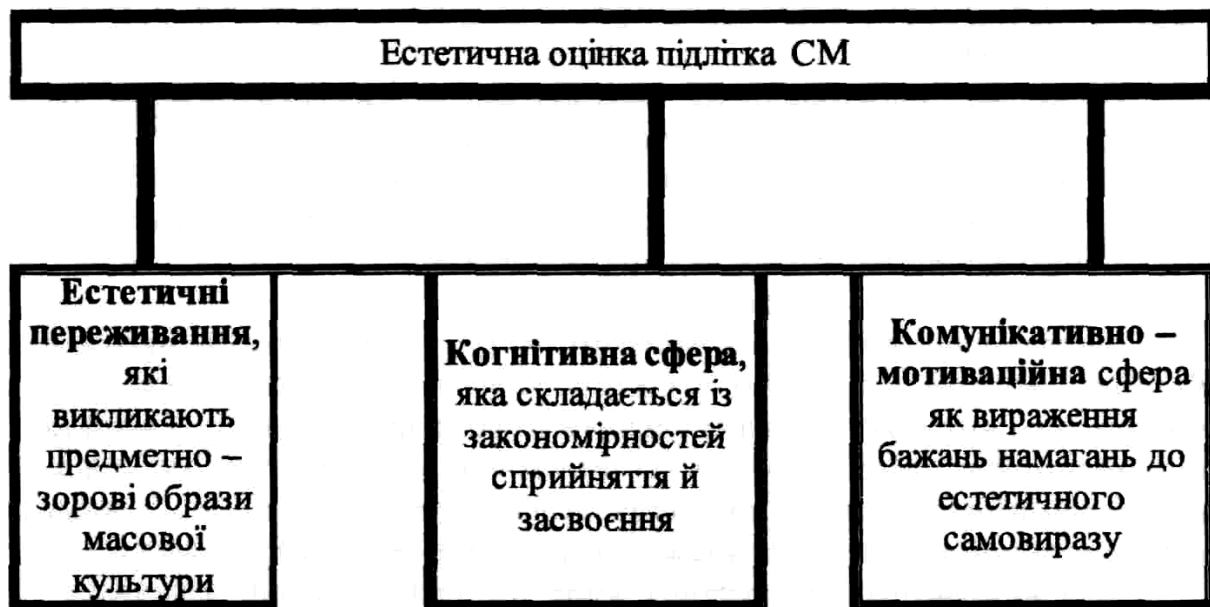


Рис 1. Структура естетичної оцінки підлітка сільської місцевості.

За твердженням В.І. Самохвалової, естетичні переживання є проявом естетичного відношення, яке утворює загальне ставлення людини до світ [13]. На жаль, асоціативна сфера підлітка детермінована в своїй більшості масовою культурою, яка на селі посіла головне місце. Взагалі, масова культура знаходиться між культурою елітарною (верхівка суспільства, найосвіченіші верстви) та народною, укоріненою переважно серед сільського населення. Вона приваблює, насамперед, маргінальні (від латинського марго – край; від французького маргінал – побічний, на полях, несуттєвий, другорядний, незначущий) верстви людей, вилучених цивілізацією з їх традиційного оточення, культурного ґрунту. На жаль, підліток сільської місцевості є спостерігачем, провідником і споживачем низько якісної музичної продукції, задовольняючи комерційні інтереси. У ринковому суспільстві ця культура, розрахована на основну масу населення, обов'язково виступає в ролі продукту, споживання якого має приносити прибуток. Для вивчення попиту на цей продукт сучасна західна цивілізація вже давно використовує могутній потенціал наук про людину – соціологію, психологію, менеджмент, політологію. Одночасно відповідні дослідження не лише вивчаються, а й скеровують напрямки психолого – педагогічної діяльності з формування естетичних потреб і культурно визначених цивілізацією бажань мас.

Зупинимось на проблемі визначення комп'ютерної технології в процесі формування естетичної оцінки підліткам. Відзначимо, що це питання ми розглядали в контексті досить розгалуженої системи індустрії масової культури, що включає в себе такі підрозділи:

- засоби масової інформації – ЗМІ (практично всі приватні канали радіо та телебачення, газети та журнали існують за рахунок реклами споживчих товарів);
- система організації та стимулювання масового попиту на продукцію (реклама на вулицях, транспорті, індустрія моди);
- індустрія здоров'я (формування іміджу здорового способу життя);
- індустрія дозвілля (туризм, книговидання, популярна музика та ін.);
- міжнародна комп'ютерна мережа Інтернет;
- масова соціальна міфологія.

Цікаво спостерігати за розвитком цього жанру останнім часом в Україні. Сьогодні ми стаємо свідками хибного уявлення підлітка про кумирів його життя, які «зійшли» з екранів телебачення, Інтернету. Складно та й не потрібно перераховувати всі напрями індустрії масової культури. Проте відзначимо головне, за нашим переконанням – це багато в чому масова культура є далека від художньої, естетично вираженого змісту.

Для визначення дидактичних умов на другому етапі формування естетичної оцінки, ми враховували музичні твори, які можна застосувати у навчанні підлітків в процесі музично-літературних виховних заходів.

В ході емпіричного дослідження були враховані такі дидактичні умови:

- 1) диференціація навчання чуттєвого сприйняття художніх творів;
- 2) індивідуалізація навчального матеріалу як накопичення асоціацій про красу;
- 3) індивідуально різноманітний темп засвоєння

Формувальна програма склалася з урахуванням сприйняття мистецтва й масової культури, яка представлена двома типами: предметно – зоровий тип сприйняття; емоційно – образний тип сприйняття.

Властивості предметно – зорового типу сприйняття визначаються конкретизацією зорових образів. Наприклад, у процесі прослуховування музики підліток схильний виділити деталь, що відповідає його зоровому «коду» і далі розвиває її змістове наповнення, тобто «переводить» художній твір у певні судження, відходячи від змісту твору. Існуючий «код» стає домінуючим і «відводить» підлітка від реальної діяльності мистецтва, тобто не формує естетичний смак і, відповідно, естетичну оцінку.

Відповідно в програмі, яка використовувалася за допомогою комп'ютерної технології, ми використовували зорові образи за змістом їх емоційного вираження. Наприклад: підліткам пропонували художні малюнки, тату, стилі одягу й завдання визначити музику, яка найбільш відповідала б запропонованій картинці. Поступово підлітки накопичували

досвід узагальнювати здоровий образ із емоційним вираженням.

Властивості другого – схильні до переживань, які за своїм обсягом визначаються полярністю власних переживань, від радості до печалі. Цей «код» допомагає глибше проникнути в зміст запропонованого мистецтва й створює основу для реального пізнання сутності мистецтва. Учням із вираженим емоційно – образним типом сприйняття ми пропонували завдання дібрати картинки, які найбільш відповідали змісту емоційного вираження. Поступово, за допомогою диференціації й індивідуального підходу ми досягли позитивних результатів накопичення естетичних асоціацій, що результативно впливали на формування естетичної оцінки.

Таким чином ми дійшли висновку комп'ютеризовані навчальні матеріали можуть глибше пристосовуватися до особливостей темпераменту учнів. Працюючи за комп'ютером, учень сам визначає темп сприйняття інформації або час на виконання якогось завдання і не залежить від своїх однокласників, які ще не розібрались у завданні або вже його опрацювали. Значна частина навчальних комп'ютерних програм характеризується високим рівнем адаптації до індивідуальних особливостей учнів. Опрацювання (вивчення, тренування, повторення й контроль) того ж самого матеріалу може здійснюватися не тільки в індивідуальному темпі, а й з різним ступенем глибини й повноти, у деяких випадках – навіть у індивідуальній послідовності.

Отже, позитивна роль комп'ютерного програмованого навчання полягає в забезпеченні оперативного контролю засвоєнням учнями знань, індивідуалізації навчання. До негативних рис такого навчання потрібно віднести відсутність спілкування учнів, розвиток їхнього мовлення. Наприклад в сфері навчально – мисленої діяльності діалогічне спілкування формує діалогічну позицію школярів яка спонукає мобілізацію знань учнів, активації їх судження народження нового мислення, а також формує вміння протидіяти аргументу педагога та надавати свої доводи [6]. Але це можна виправити, якщо надмірно не захоплюватися програмованим навчанням, використовувати різноманітні види навчання, зокрема інтерактивне.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Розвиток естетичної оцінки підлітків сільської місцевості можливо за умов застосування комп'ютеризованої технології. Водночас, постає проблемою для подальшого дослідження проблема визначення постаті вчителя в цьому процесі й визначення змісту матеріалу, який відбирає учитель.

Література

1. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Дозвіллезнавство" [Електронний ресурс] / Спосіб доступу: tourlib.net/books_ukr/bocheluk.htm.
2. Головенько В.А., Яременко О.О. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2003 року) «Сільська молодь України: стан, проблеми та шляхи їх розв'язання» // Український соціум. – 2005. – № 1 (6). – С.112-125.

3. Коваль Л.Г. Виховання почуття прекрасного : методичний посібник / Л.Г. Коваль. – К. : Радянська школа, 1983. – 120 с.
4. Об установлении прожиточного минимума и минимальной заработной платы от 20.10.2009 г. № 1646-VI. – elcy.com.ua/show_news.php?id=27
5. Самохвалова В.И. Красота против энтропии. – М., Наука, 1990. 176 с.
Стаття надійшла до редакції 23.03.2010 р.

А. О. Нагорна
*викладач-стажист каф. психології та педагогічних технологій,
Криворізький ДПУ*

ПСИХОДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ПІД ЧАС СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ

У статті висвітлено психодидактичні умови формування емоційного інтелекту у студентів-психологів шляхом цілеспрямованого розвитку його компонентів під час проведення соціально-психологічного тренінгу.

Ключові слова: психодидактика, емоційний інтелект, компоненти емоційного інтелекту, соціально-психологічний тренінг.

В статье освещены психодидактические условия формирования эмоционального интеллекта у студентов-психологов путем целенаправленного развития его компонентов во время проведения социально-психологического тренинга.

Ключевые слова: психодидактика, эмоциональный интеллект, компоненты эмоционального интеллекта, социально-психологический тренинг.

In the article some psychodidactical terms of forming of emotional intellect are reflected for students-psychologists by purposeful development of his components during the leadthrough of the socially psychological training.

Keywords: psychodidactical, emotional intellect, components of emotional intellect, socially psychological training

Соціально-економічні перетворення в Україні зумовлюють значні зміни у системі професійної освіти. Зокрема про це свідчить висловлювання Максименко С.Д. та Ільїної Т.Б.: "Наше сьогодні вимагає від національної вищої школи взагалі і від кожного навчального закладу, спираючись на кращі традиції і досягнення професійної освіти та психолого-педагогічної науки, кардинально переглянути сам підхід до організації навчально-виховного процесу, до змісту фахової підготовки і виховання студентської молоді, до розробки і впровадження перспективних технологій навчання" [7, с. 226]. У зв'язку з вирішенням завдань реалізації ідеї створення національної системи соціально-психологічної служби актуальною є підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі практичної психології. Особливості суспільного життя ставлять жорсткі вимоги до особистісних та професійних якостей психолога-практика. Проблема освітньо-кваліфікаційної характеристики